

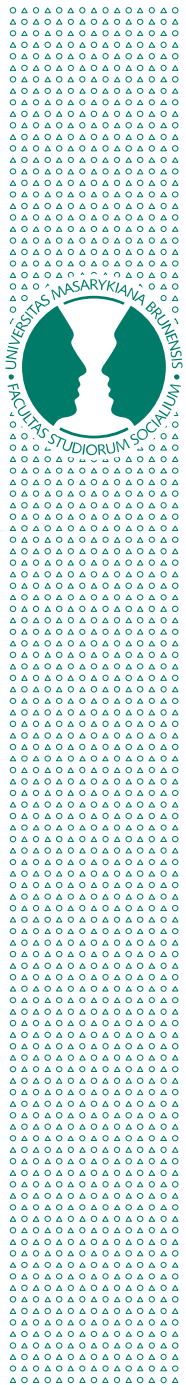
Postoje české veřejnosti k zajišťování péče o děti v komparativní perspektivě

Jana Válková

**Workshop Služby péče o děti a seniory
Brno, 15/09/2015**

Úvod

- Analýza postojů české veřejnosti
- Srovnání s Norskem
- Opora v datech:
 - European Social Survey
 - International Social Survey Programme
 - Gender and Generations Programme
 - Data z projektu Volba rodičů ohledně péče o děti v České republice (a na Slovensku)

Širší teoretický kontext formování postojů veřejnosti

MAKRO-ROVINA

Strukturální kontext

- Situace a podmínky na trhu práce – postavení žen na trhu práce, genderová segregace

Kulturní normy

- Genderové uspořádání společnosti, genderový kontrakt

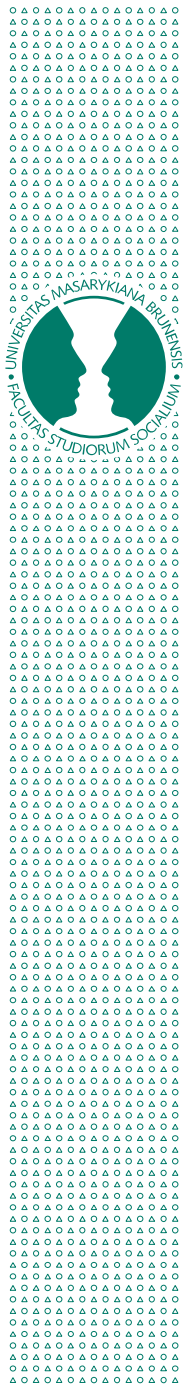
Institucionální rámec

- Nastavení politik, rozsah opatření, podmínky využití

MIKRO-ROVINA

Preferenční teorie – individuální preference žen

Racionální volba – maximalizace zisku

Genderové role – představy o preferencích

Placená práce je v pořádku, ale co ženy opravdu chtějí je domov a děti.

			Velmi souhlasím	Souhlasím	Ani tak, ani tak	Nesouhlasím	Velmi nesouhlasím
Česká republika	2002	Muži	22.7	33.1	28.2	12.4	3.6
		Ženy	28.4	34.1	21.0	12.7	3.8
		Celkem	26.3	33.7	23.6	12.6	3.7
	2012	Muži	18.2	32.6	32.0	11.6	5.6
		Ženy	16.8	30.2	32.2	14.3	6.5
		Celkem	17.4	31.2	32.1	13.1	6.1
Norsko	2002	Muži	3.7	18.3	22.9	40.3	14.8
		Ženy	3.3	17.3	23.9	35.1	20.3
		Celkem	3.5	17.8	23.5	37.4	17.8
	2012	Muži	1.8	16.7	23.3	38.8	19.4
		Ženy	2.9	11.0	17.9	38.0	30.3
		Celkem	2.4	13.7	20.4	38.4	25.2

Zdroj: ISSP 2012, vlastní výpočty

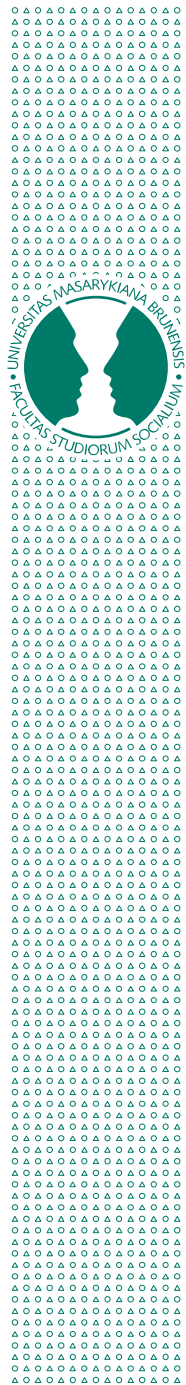
Genderové role – tradiční rozdělení

Starost muže je chodit do práce, starost ženy je péče o domácnost.

			Velmi souhlasím	Souhlasím	Ani tak, ani tak	Nesouhlasím	Velmi nesouhlasím
Česká republika	2002	Muži	20.6	32.9	21.6	16.0	8.9
		Ženy	16.6	26.7	23.9	21.7	11.1
		Celkem	18.1	29.0	23.1	19.6	10.3
	2012	Muži	18.9	31.4	23.5	18.3	7.9
		Ženy	18.6	26.3	25.2	18.1	11.8
		Celkem	18.8	28.6	24.4	18.2	10.1
Norsko	2002	Muži	3.1	10.0	14.0	47.6	25.2
		Ženy	1.3	4.9	12.5	38.6	42.7
		Celkem	2.1	7.3	13.2	42.8	34.5
	2012	Muži	1.5	5.5	14.4	48.4	30.2
		Ženy	1.5	2.0	8.6	32.5	55.3
		Celkem	1.5	3.7	11.4	40.2	43.3

Zdroj: ISSP 2012, vlastní výpočty

Rozdělení placené rodičovské dovolené mezi rodiče

Rodičovský příspěvek: jak rozdělit mezi partnery

		Matka celý, otec žádný	Matka většinu, otec menší část	Matka a otec napůl	Otec většinu, matka menší část	Otec celý, matka žádný
Česká republika	Muži	71,6%	19,2%	8,5%	0,7%	0,0%
	Ženy	66,9%	23,3%	9,4%	0,3%	0,1%
	Celkem	69,0%	21,5%	9,0%	0,5%	0,1%
Norsko	Muži	5,2%	50,6%	43,9%	0,2%	0,0%
	Ženy	3,9%	54,1%	41,8%	0,2%	0,0%
	Celkem	4,5%	52,5%	42,8%	0,2%	0,0%

Zdroj: ISSP 2012, vlastní výpočty

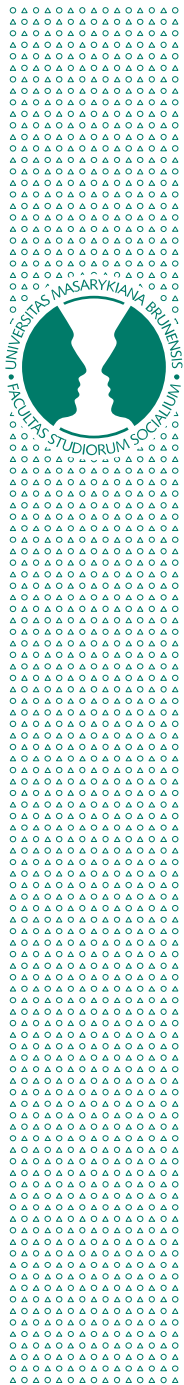
Vliv vývoje opatření v oblasti péče o děti

Křižovatky v genezi politik – minulá rozhodnutí ovlivňují současné uspořádání a další vývoj

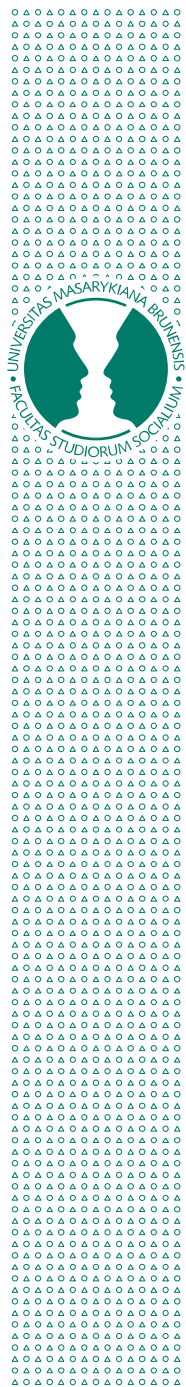
SAXONBERG, S., HAŠKOVÁ, H. The Institutional Roots of Post-Communist Family Policy: Comparing the Czech and Slovak Republics

4 kritické body vývoje politiky péče o dítě v Česku:

- Dvoustupňový model oddělené péče
- Mateřské školy součástí vzdělávacího systému
- Jesle součástí zdravotní péče
- Prodlužování rodičovské dovolené

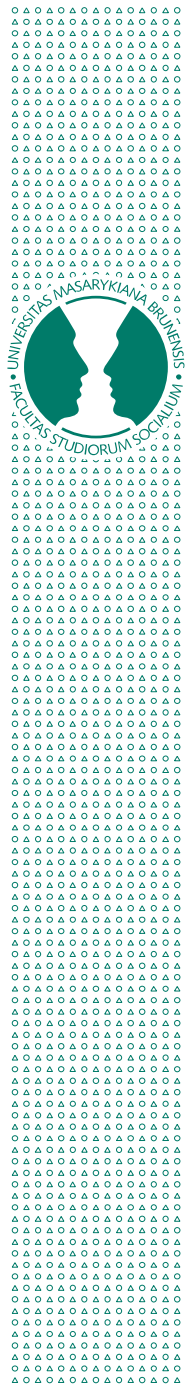
Preference poskytovatele péče u dětí předškolního věku

		Poskytovatel péče				
		Rodina	Stát (a jeho složky)	Neziskové organizace	Soukromí poskytovatelé služeb	Zaměstnavatelé
Česká republika	Muži	53,4%	41,0%	1,8%	2,9%	,9%
	Ženy	57,1%	37,3%	1,6%	2,9%	1,1%
	Celkem	55,4%	39,0%	1,7%	2,9%	1,0%
Norsko	Muži	21,4%	53,8%	1,7%	22,6%	0,5%
	Ženy	16,3%	64,3%	1,0%	17,8%	0,6%
	Celkem	18,8%	59,2%	1,4%	20,1%	0,5%

Zdroj: ISSP 2012, vlastní výpočty

Úhrada za péči o děti předškolního věku

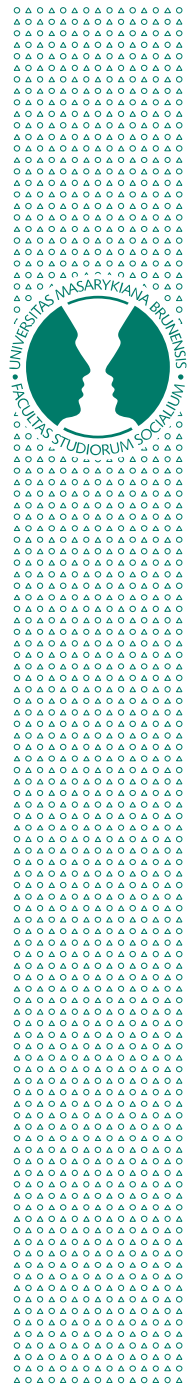

Kdo by měl hradit péči o předškolní dítě

		Rodina	Vláda/veřejné zdroje	Zaměstnavatelé
Česká republika	Muži	44,4%	52,8%	2,7%
	Ženy	49,4%	48,0%	2,6%
	Celkem	47,2%	50,2%	2,7%
Norsko	Muži	52,1%	47,6%	0,3%
	Ženy	54,4%	45,0%	0,6%
	Celkem	53,3%	46,3%	0,5%

Zdroj: ISSP 2012, vlastní výpočty

Hodnocení poskytování cenově dostupné péče o děti

	Česká republika			Norsko		
	Zodpovědnost vlády	Hodnocení dostupnosti	Rozdíl	Zodpovědnost vlády	Hodnocení dostupnosti	Rozdíl
Celkem	7.39	5.11	2.28	7.97	6.12	1.85
Pohlaví						
Muži	7.32	5.19	2.13	7.96	6.25	1.71
Ženy	7.45	5.03	2.42	8.05	5.98	2.07
Věk						
-30	7.33	5.29	2.04	8.04	5.14	2.90
30-50	7.38	5.10	2.28	8.12	6.22	1.90
50+	7.42	5.02	2.40	7.80	6.50	1.30
Vzdělání						
Základní	7.32	5.85	1.47	7.70	6.76	1.04
Střední odborné	7.58	5.02	2.56	8.18	5.63	1.55
SŠ	7.39	5.11	2.28	8.04	5.96	2.08
VŠ	7.14	5.10	2.04	7.82	6.47	1.35

Zdroj: ESS 2008

Preference zajištění péče o dítě – dle věku dítěte

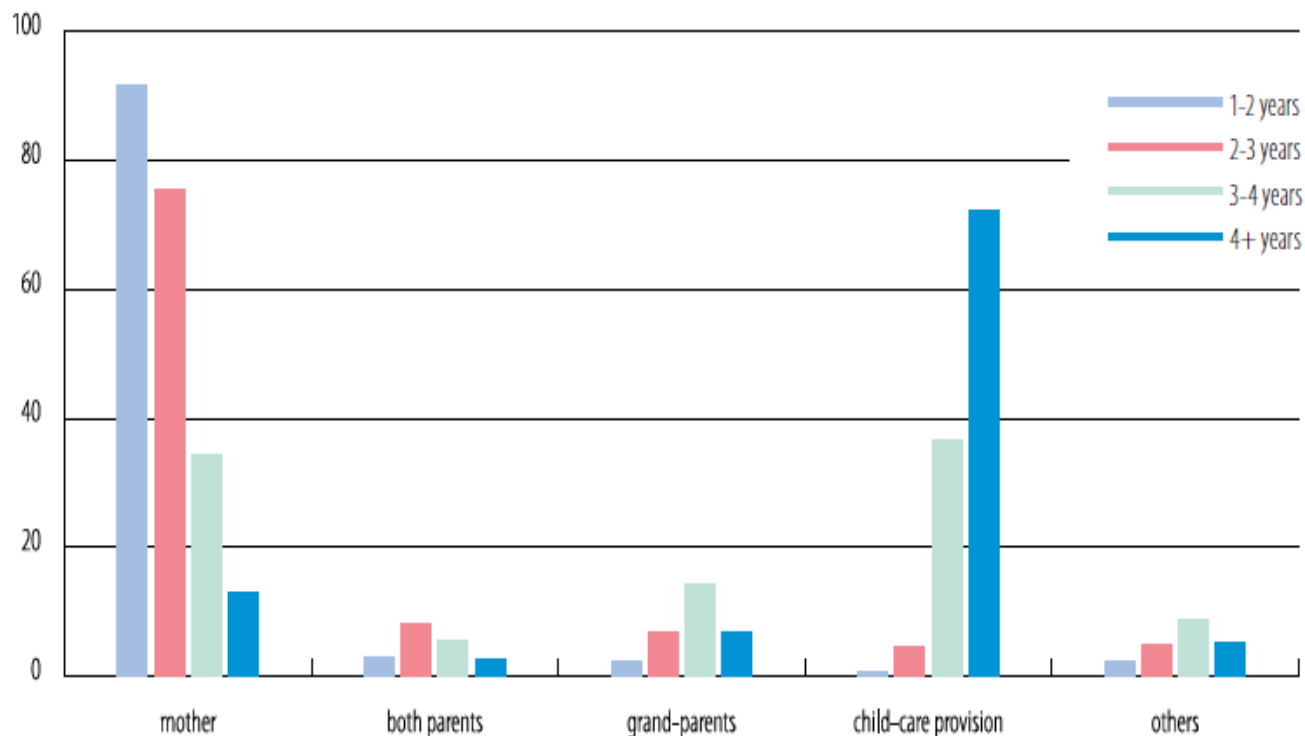

Figure 1. Preferred forms of caring for children by parents of small children

Source: RZV06

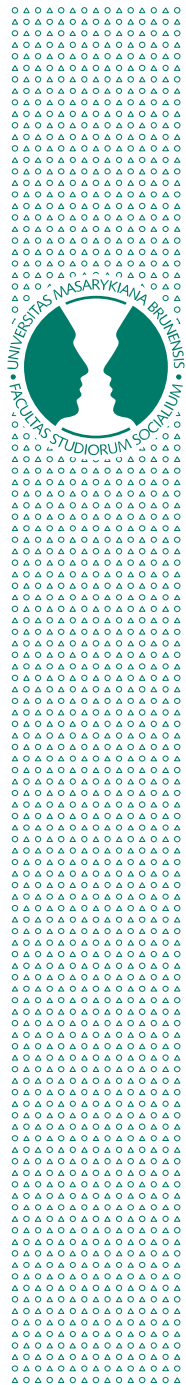
Zdroj: Kuchařová, V. 2010. Supply and demand for children's day-care facilities and its determinants in the Czech Republic. In: *Manka goes to work. Public Child Care in Visegrad Countries.* - Budapest : Budapest Institute for Policy Analysis.

Preference péče o dítě „mimo rodinu“ (v %)

Věk dítěte	Model rodiny			Pohlaví			Vzdělání			
	Muž živitel	Rovnost pohlaví	CC (sig.)	Muži	Ženy	CC (sig.)	Základní	Střední	Vysokoškolské	CC (sig.)
6-11 měsíců	0.4	0	n.s.	0.2	0.4	n.s.	0.6	0.2	0	n.s.
1-2 r.	0.5	1.2	n.s.	0.6	1.4	n.s.	0.9	1.0	1.2	n.s.
2-3 r.	3.2	8.6	.111 (.000)	4.1	6.9	n.s.	2.5	6.7	7.7	n.s.
3-4 r.	38.7	41.0	n.s.	36.6	41.6	n.s.	34.2	39.3	48.2	.095 (.010)
starší 4 r.	67.6	71.2	n.s.	65.4	71.3	n.s.	65.2	68.4	74.4	n.s.

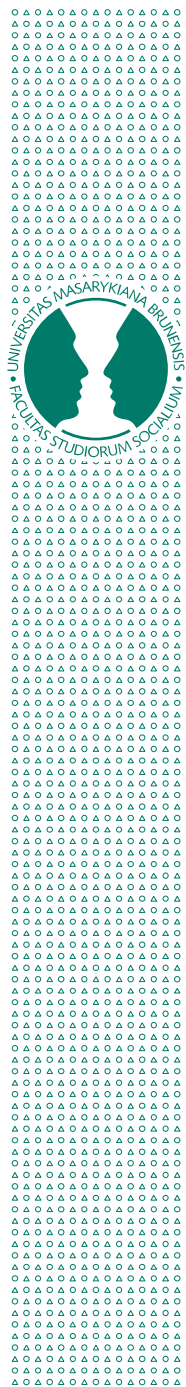
Source: Sirovátka, T. Bartáková, H. 2008. (upraveno)

Výzkum Volba rodičů: způsob zajištění péče

- Dominantní model: matka pečuje o dítě na plný úvazek do tří let věku dítěte, následně zajištěná péče ve školce
- Výjimečně matky pracovaly na zkrácený úvazek dříve, než byly dítěti tři roky:
 - Kombinace péče s jinými členy rodiny
 - Využití veřejných jeslí
 - Využití služeb soukromé chůvy

Výzkum Volba rodičů: způsob zajištění péče

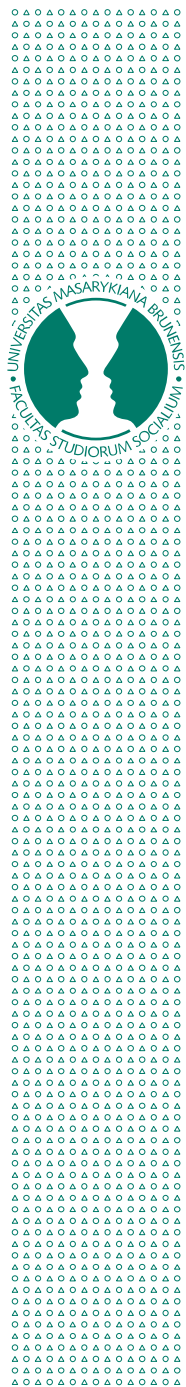

- Různé zkušenosti s jeslemi

“Vlastně jsem zvažovala využití jeslí na těch pět dní v měsíci, ale když jsem se tam šla podívat, bylo to katastrofální. Vypadalo to tam jako někde v ústavu ze sedmdesátých let. Měli tam speciální overaly a sestřičky, které vás nenechají jít dál než do místnosti, kde vyzvedáváte dítě.” (matka, 32, VŠ, rozvedená, 1 dítě, Praha)

“Výborné. Úplně fantastické. My jsme psali potom i pochvalný dopis, protože tak jsou vlastně dvě sestřičky plus jedna pomocnice na deset dětí. Měly vždycky (naplánováno) práce s těma dětma, co udělat za týden. Ta péče teda byla spíše jakoby maminkovská, zároveň se ty děti chovaly, mazlily se tam... Nebylo to tak, že tam mají prostě deset dětí, které musí nějakým způsobem zvládnout, ale byli úplně fantastičtí, fakt byli výborní” (matka, 32, VŠ, vdaná, 2 děti, Brno)

Výzkum Volba rodičů: vliv institucionálního rámce a kulturních hodnot

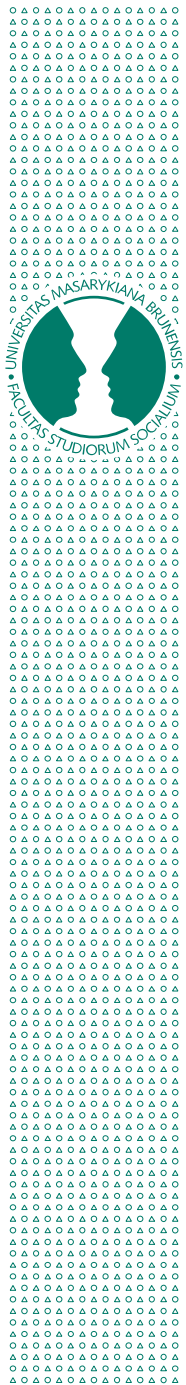

- Silný vliv institucí – reference k existujícímu statu quo, slabá schopnost představit si řešení mimo existující rámec
- Některé ženy ze středních a vyšších vrstev preferovaly práci na zkrácený úvazek i s dítětem mladším tří let (a některé také pracovaly), ale nevyužily by jeslí
- Výrazné odmítnutí modelu „vynucené volby (buď anebo)“ – požadavky na flexibilitu práce a péče
- Pro dotazované je ideální věk pro nástup do předškolního zařízení 3 roky

Výzkum Volba rodičů: Peníze (někdy) hrají roli

Modelová situace 1: Žádný rodičovský příspěvek by nebyl vyplácen

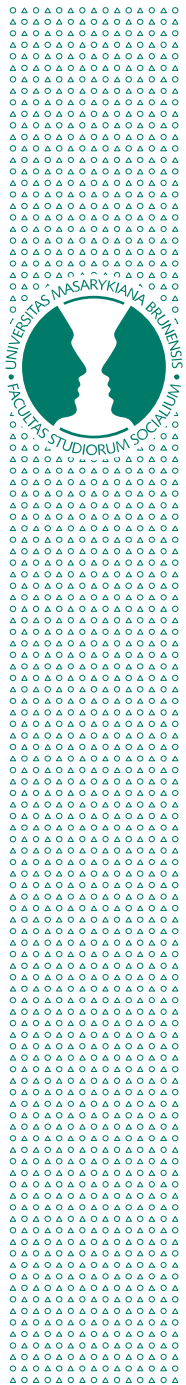
- Většina rodičů naznačuje, že by to nezměnilo nic na jejich strategii zajištění péče od dítě
- Muži ujišťovali o své připravenosti plnit roli živitele
- Racionální volba – rodič s nižším příjmem by zůstal doma s dítětem (pouze v jednom případě by to znamenalo výměnu rolí partnerů)
- Matky by preferovaly začít pracovat dříve, ale na zkrácený úvazek

Výzkum Volba rodičů: Peníze (někdy) hrají roli

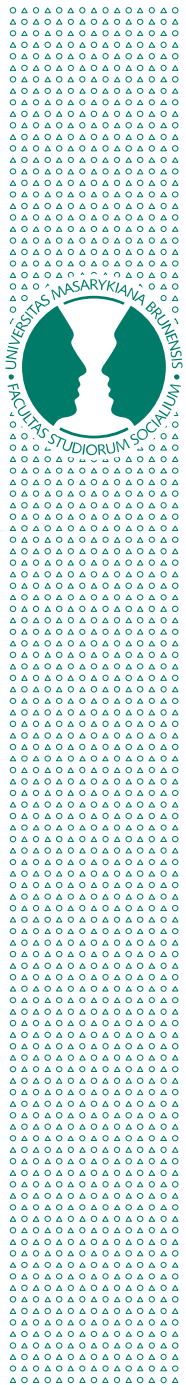
Modelová situace 2: Rodičovský příspěvek = 100% předchozího příjmu

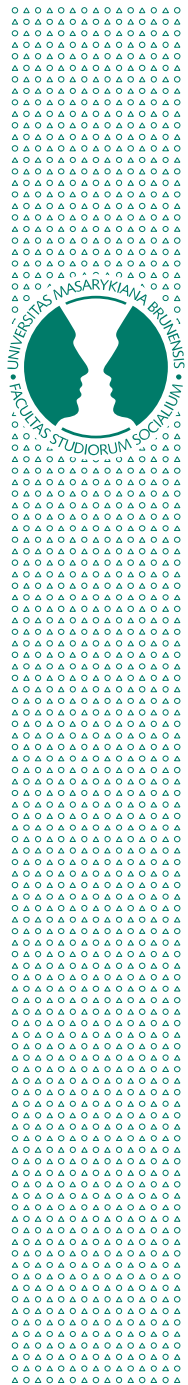
- Lépe přijato muži, především těmi z nižších vrstev
- Odmítnutí ze strany žen – jak z nižších, tak ze středních a vyšších vrstev
- Některé ženy středních a vyšších vrstev by chtěly sdílet rodičovský příspěvek za dodržení dvou podmínek: (1) zůstaly by doma po narození dítěte a k výměně by došlo ve vyšším věku dítěte (1+), (2) tyto ženy by zůstaly s dítětem doma déle než jejich muži

Závěry

- Genderové role – tradiční v ČR v porovnání s Norskem
- Patrný vliv institucí na postoje lidí a jimi sdílené hodnoty – preference zajištění péče o dítě v rodině – ale zároveň silná očekávání na zajištění péče o dítě ze strany státu – věk tří let rozhodující
- Silně vymezení se vůči institucionální péči o děti mladší tří let (i přes dobrou zkušenost)
- Krácení rodičovského příspěvku by vedlo k posílení nerovného genderového kontraktu v rodinách
- Zvýšení rodičovského příspěvku by motivovalo některé otce k jeho využití, pokud by to umožnily matky dětí

Děkuji za pozornost!

Jana Válková

Masarykova univerzita
Fakulta sociálních studií
Joštova 10
602 00 Brno

email: janavalkova@mail.muni.cz

tel.: +420 549 494 495